

Problematyka antysemityzmu w piśmiennictwie pozytywistycznym na przykładzie utworu Marii Konopnickiej *Mendel Gdański*

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Ilustracja interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Maria Konopnicka, *Mendel Gdański*, [w:] teŹe, *Opowiadania i nowele*, Warszawa 2009.
- Źródło: Eliza Orzeszkowa, *List do Marii Konopnickiej*. Cytat za: Anna Martuszevska, *Pozytywistyczne parabole*, Gdańsk 1997, s. 49.

- Źródło: Jekaterina Notkina, *Pogromy Żydów w Królestwie Polskim w prasie rosyjskiej*, [w:] *Pogromy Żydów na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*, t. 3.
- Źródło: Eliza Orzeszkowa, *O Żydach i kwestii żydowskiej*, [w:] Jadwiga Kulczycka-Saloni, *Pozytywizm*, Warszawa 1971, s. 282.
- Źródło: Bolesław Prus, *Lalka*, Warszawa 1991, s. 367.
- Źródło: Eliza Orzeszkowa, *O Żydach i kwestii żydowskiej*, [w:] Jadwiga Kulczycka-Saloni, *Pozytywizm*, Warszawa 1971, s. 282.
- Źródło: Maria Konopnicka, *Mendel Gdański*, [w:] tejże, *Opowiadania i nowele*, Warszawa 2009, s. 7.
- Źródło: Maria Konopnicka, *Mendel Gdański*, [w:] tejże, *Opowiadania i nowele*, Warszawa 2009, s. 9.
- Źródło: Maria Konopnicka, *Mendel Gdański*, [w:] tejże, *Opowiadania i nowele*, Warszawa 2009, s. 10.
- Źródło: Maria Konopnicka, *Mendel Gdański*, [w:] tegoż, *Opowiadania i nowele*, Warszawa 2009.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Hasła dotyczące asymilacji Żydów w Rzeczypospolitej pojawiły się już w czasie Sejmu Wielkiego (1788–1792). W drugiej połowie XIX wieku ziemie polskie były największym w Europie skupiskiem ludności żydowskiej, a problem asymilacji ciągle nie tracił na swej aktualności. Ludność żydowskiego pochodzenia stanowiła wówczas ponad 14% ludności Królestwa Polskiego i 11% mieszkańców Galicji.

Pisarze i publicyści okresu pozytywizmu często poruszali problematykę żydowską w swoich tak publicystycznych, jak i narracyjnych utworach. Jedną z pierwszych autorek piszących na ten temat była Eliza Orzeszkowa. W rozprawie *O Żydach i kwestii żydowskiej* podkreślała bogactwo kultury polskich Żydów i szukała recepty na antysemityzm Polaków, wynikający jej zdaniem głównie z wzajemnego niezrozumienia.

Twoje cele

- Ustalisz, jaka była geneza powstania noweli Marii Konopnickiej *Mendel Gdański*.
- Określisz, jak wyglądały stosunki polsko-żydowskie w 2. połowie XIX wieku.
- Poznasz źródła napięć i konfliktów pomiędzy Żydami i Polakami w XIX wieku.
- Przeanalizujesz fragmenty noweli *Mendel Gdański*, zwracając uwagę na punkt widzenia Mendla oraz występujących w utworze Polaków.

Przeczytaj

Idee **asymilacyjne** nie były popularne wśród Żydów ortodoksyjnych, którzy żyli według własnych zwyczajów, angażując się jedynie w życie najbliższej wspólnoty religijnej. Korzyści płynące ze zintegrowania się z polskim społeczeństwem nie były dla tej grupy oczywiste. Choć Polacy i Żydzi przez wieki zamieszkiwali te same ziemie, ich kultury przenikały się jedynie w niewielkim stopniu.

Problematyka żydowska była jednym z głównych tematów publicystycznych i literackich w 2. połowie XIX wieku. Znaczna część pozytywistów opowiadała się za asymilacją Żydów, która miała polegać, w wariacie przyjmowanym przez najbardziej radykalnych zwolenników asymilacji, na porzuceniu przez nich religii przodków, tradycyjnych obyczajów i języka w celu kulturowego stopienia się z polską społecznością. Część z kolei opowiadała się za integracją narodową i kulturową przy zachowaniu innego wyznania. Żydzi w Polsce mieli ograniczone prawa: nie mogli kupować ziemi, wykonywać zawodów rzemieślniczych.

Pewien przełom nastąpił po powstaniu styczniowym, w którym Żydzi również brali udział. Jednak problem prawnej i społecznej dyskryminacji społeczności żydowskiej w Polsce nadal pozostawał aktualny.

Aleksander Gierymski, *Święto trąbek*, 1890

Jedna z trzech wersji obrazu przedstawiającego port rzeczny o zmierzchu oraz sylwetki modlących się Żydów. Na obrazie widzimy hebrajski Nowy Rok, zwany Świętem Trąbek, jedno z najważniejszych żydowskich świąt. Częścią rytuału jest wyprawa nad rzekę i wrzucanie do niej okruchów – na znak oczyszczania się z grzechów.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Szybko okazało się, że idee asymilacyjne nie tylko generują wiele problemów, ale nie są też tak powszechne, jak życzyliby sobie tego pozytywistyczni teoretycy. Żydzi zamieszkujący ziemię polską nie stanowili jednorodnej grupy. Hasła asymilacyjne cieszyły się popularnością przede wszystkim wśród inteligencji żydowskiej, która znała język polski i była dobrze zorientowana w aktualnej sytuacji politycznej. Wielu przedstawicieli tej grupy brało aktywny udział w polskim życiu społecznym, angażowało się w walkę o narodowe wyzwolenie, uczestnicząc w manifestacjach patriotycznych na terenie Królestwa Polskiego czy wstępując do oddziałów powstańczych. W synagogach odprawiano patriotyczne nabożeństwa. W 1861 roku grupa rabinów warszawskich została aresztowana przez Rosjan i zesłana na Syberię za zamknięcie synagog w proteście przeciwko zbezczeszczeniu kościołów katolickich przez wojska rosyjskie.

Trudne czy wręcz niemożliwe do przezwyciężenia okazały się także narosłe przez wieki polsko-żydowskie antagonizmy, konkurencja w obszarach handlu i finansów, wzajemna [stereotypizacja](#). Wstrząs i niedowierzanie polskiej inteligencji wywołały wydarzenia w grudniu 1881 roku. W dniu Bożego Narodzenia doszło w Warszawie do pogromu Żydów. Wznoszono [antysemickie](#) hasła: „Bij, zabij Żyda!”, „Żydowskie parchy precz z Warszawy!”. W trakcie zamieszek zginęły dwie osoby, obrabowano ponad dwa tysiące żydowskich rodzin.

((Jekaterina Notkina

Pogromy Żydów w Królestwie Polskim w prasie rosyjskiej,

Pogrom w Warszawie zdarzył się w czasie Bożego Narodzenia 1881 r. Rano 25 grudnia w czasie mszy w kościele Świętego Krzyża rozległ się krzyk „Pali się”. Doszło do wybuchu paniki. 28 osób zginęło, a ponad 100 zostało rannych. Błyskawicznie rozeszła się plotka o tym, że sprawcami tragedii byli Żydzi. Mówiono, że kieszonkowiec (Żyd) spowodował swoim okrzykiem paniczną ucieczkę przed pożarem, aby odwrócić uwagę wiernych i ułatwić sobie złodziejską robotę. Wieczorem rozpoczęły się napady na żydowskie sklepy i domy, trwające do 27 grudnia. Dopiero wówczas wojsku udało się powstrzymać tłum. Zginęło dwóch Żydów, rannych było 24.

Źródło: Jekaterina Notkina, *Pogromy Żydów w Królestwie Polskim w prasie rosyjskiej*, [w:] *Pogromy Żydów na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*, t. 3.

Polska inteligencja potępiła te akty przemocy, wandalizmu i antysemityzmu. Organizowano zbiórki na rzecz ofiar, aktorka Helena Modrzejewska przeznaczyła na ten cel swoje honorarium za występ w Krakowie. Nie wpłynęło to jednak znacząco na poprawę wzajemnych stosunków. Wśród Żydów narastało poczucie frustracji. Pogłębiająca się izolacja, ataki ze strony Polaków pokazały, że z jednej strony na przeszkodzie asymilacji stoi antysemityzm społeczeństwa polskiego, z drugiej niechęć samych Żydów do porzucenia religii, tradycji, kultury i języka żydowskiego.

Józef Brandt, *Żydzi jadący na jarmark*, 1865

Obraz polskiego malarza ze szkoły monachijskiej przedstawiający scenkę rodzajową – Żydów jadących wozami na targ.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Nastroje te przenikały też do literatury. Doskonałym tego wyrazem stały się słowa jednego z bohaterów *Lalki* Bolesława Prusa. Henryk Szlangbaum, przyjaciel Stanisława Wokulskiego, czuł się Polakiem i na Polaków pragnął wychowywać własne dzieci. Obserwując falę narastającego antysemityzmu, pogłębiającą się izolację Żydów, bohater stwierdza jednak z rozczarowaniem:

((Bolesław Prus

Lalka

zrozumiałem, że jako Żyd, jestem tylko nienawistny dla chrześcijan, a jako meches (przechrztą) byłbym wstrętny i dla chrześcijan i dla Żydów.

Źródło: Bolesław Prus, *Lalka*, Warszawa 1991, s. 367.

Zaangażowana w działania na rzecz normalizacji stosunków polsko-żydowskich Eliza Orzeszkowa zwróciła się do cieszącej się autorytetem wśród polskiego społeczeństwa Marii Konopnickiej z prośbą o zabranie głosu w tej sprawie. Apelowała w liście do pisarki:

“ Eliza Orzeszkowa, List do Marii Konopnickiej

[...] czy prozą, czy wierszem, napisz jedną lub dziesięć kartek, słowo Twoje wiele zaważy, u wielu wiarę znajdzie, wiele uczuć wzbudzi, złych uśpi....

Źródło: Eliza Orzeszkowa, *List do Marii Konopnickiej*. Cytat za: Anna Martuszevska, *Pozytywistyczne parabole*, Gdańsk 1997, s. 49.

Maria Konopnicka opublikowała w 1890 roku nowelę zatytułowaną *Mendel Gdański*. Historia 67-letniego Żyda, tytułowego Mendla została pokazana przez autorkę z dużą dozą ciepła. Autorka wyeksponowała życiową mądrość bohatera, dobroć, miłość do wnuka Kubusia oraz miasta, w którym przetrwał lata walk powstańczych i carskich represji. Mendel długo prezentuje niezachwianą wiarę w to, że antysemityzm i nienawiść są udziałem jedynie nielicznych. Po pogromie traci jednak swoje złudzenia. Nowela Konopnickiej została napisana w szlachetnej intencji, była ostrzeżeniem przed fatalnymi skutkami wykluczenia Żydów ze wspólnoty i demaskacją antysemityzmu. Miała zapobiec dalszym aktom przemocy.

Słownik

antysemityzm

postawa i zespół poglądów opartych na wrogości wobec Żydów

asymilacja

proces przyswajania przez jednostkę lub grupy, kultury i języka

stereotypizacja

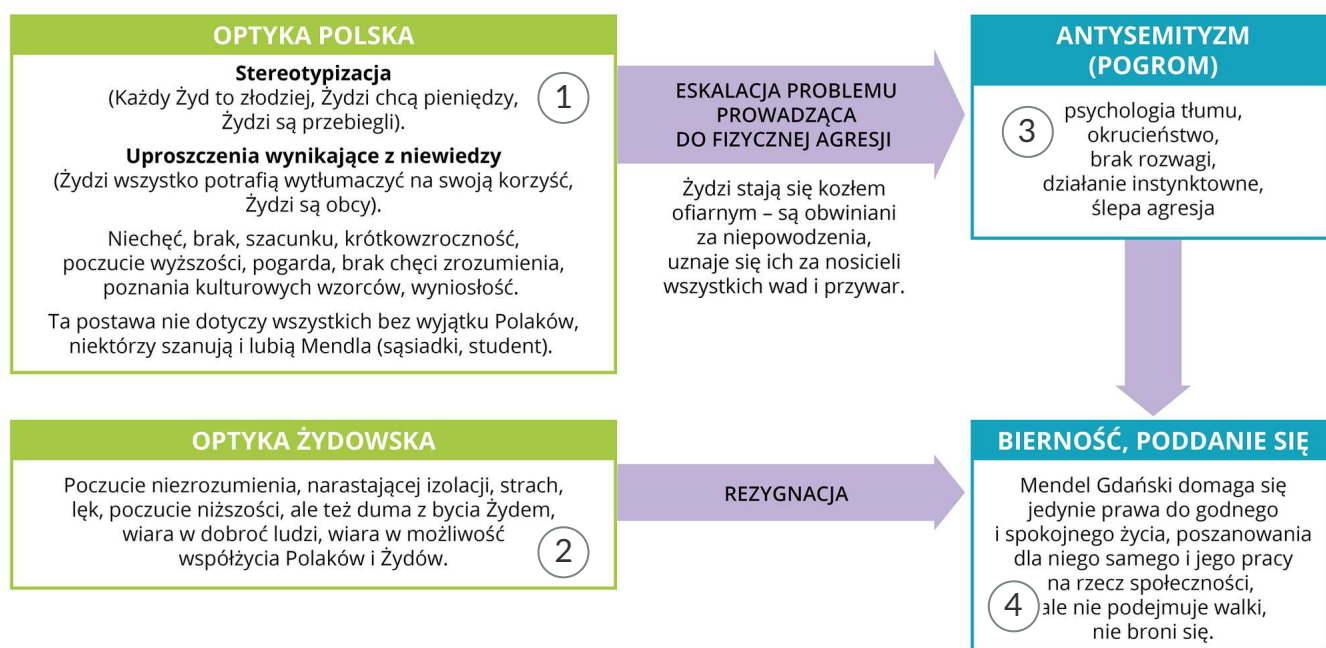
sprowadzanie czegoś do stereotypu, stawianie się stereotypem

Ilustracja interaktywna

Polecenie 1

Zapoznaj się ze schematem dotyczącym problemu stosunków polsko-żydowskich w noweli Marii Konopnickiej *Mendel Gdański*. Zastanów się, czy dziś relacje między Polakami i osobami innych narodowości realizują przedstawiony schemat. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Problem stosunków polsko-żydowskich w *Mendlu Gdańskim*

Polecenie 2

Na podstawie zamieszczonych w multimedium fragmentów *Mendla Gdańskiego* opisz w czterech zdaniach postawę Mendla wobec pogromu.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz wszystkie prawdziwe informacje dotyczące noweli Marii Konopnickiej *Mendel Gdański*. Skorzystaj z fragmentów zamieszczonych w multimedium.

☐

Mendel cieszy się na swojej ulicy szacunkiem, doskonale zna zwyczaje i problemy innych mieszkańców.

☐

Tytułowy bohater noweli Marii Konopnickiej żyje w izolacji, nie utrzymuje stosunków z innymi mieszkańcami ulicy.

☐

Mendla można określić mianem neofity, gdyż porzucił religię swoich przodków.

☐

Mendla można określić mianem patrioty, gdyż nie tylko wrósł w polską społeczność, ale także głęboko przeżywa narodowe porażki.

Ćwiczenie 2

Uzupełnij poprawnie poniższe zdanie.

Idea asymilacji Żydów przedstawiona we fragmencie Mendla Gdańskiego ma związek z pozytywistyczną koncepcją , ponieważ Mendel Gdański wtopił się w polskie społeczeństwo – współpracuje z innymi, jego działania przynoszą wymierne efekty.

W rozmowie z Mendlem (fragment w sekcji „Ilustracja interaktywna”) zegarmistrz posługuje się stereotypami dotyczącymi Żydów. Do podanych wypowiedzi zegarmistrza, prezentujących stereotypy dotyczące Żydów, dopisz kontrargumenty Mendla.

((Maria Konopnicka

Mendel Gdański

— Mój panie Mendel — rzekł zegarmistrz tonem wyższości. — Gada się to tak i owak, ale każdy żyd, byle pieniądze miał.

Źródło: Maria Konopnicka, *Mendel Gdański*, [w:] tejże, *Opowiadania i nowele*, Warszawa 2009, s. 9.

Kontrargument Mendla:

((Maria Konopnicka

Mendel Gdański

Was, Żydów, lęgnie się jak tej szarańczy, a zawsze to żywioł cudzy...

Źródło: Maria Konopnicka, *Mendel Gdański*, [w:] tejże, *Opowiadania i nowele*, Warszawa 2009, s. 10.

Kontrargument Mendla:

Ćwiczenie 4

Przeczytaj fragmenty *Mendla* zamieszczone w sekcji „Ilustracja interaktywna” przedstawiające rozmowę Mendla z zegarmistrzem. Wyjaśnij, w jaki sposób Mendel i zegarmistrz interpretują kategorie polskości i obcości.

	Mendel	Zegarmistrz
Polskość		
Obcość		

Na podstawie poniższego fragmentu noweli określ przyczyny, w których Mendel upatruje polskiej niechęci do Żydów.

((Maria Konopnicka

Mendel Gdański

Stary żyd błysnął oczami raz i drugi, zachłysnął się i, unosząc brodę, spytał:

— Nu, z przeproszeniem pana dobrodzieja, kto to powiadał, co żydów mają bić? Ja się przy to dziecko pytać nie chciał, żeby go broń Boże nie przestraszyć, bo to bardzo delikatne dziecko jest, ale teraz, to ja się pana dobrodzieja o to bez urazy spytam...

Uśmiechał się pochlebnie, ujmująco, siwe jego oczy patrzyły z przymileniem. Zegarmistrz, zbity nieco z tropu poprzednimi wywodami żyda, natychmiast uczuł swoją przewagę.

— Powiadają... — bąknął niedbale, wydymając wargi.

— Nu, kto powiada? — pytał żyd, a oczy już z aksamitnych stawały się ostre, kłujące.

— Ludzie powiadają... — bąknął tym samym tonem zegarmistrz.

Stary żyd odskoczył nagle na dwa kroki, ze zwinnością, której by się nikt w nim nie domyślał. Wzrok jego pałał, wargi parskwały, głowę postawił jak kozioł.

— Ludzie?... Ludzie powiadają? — pytał głosem syczącym, w coraz wyższe wpadającym tony.

— Ludzie?...

I za każdym wymówionym wyrazem pochylał się coraz bardziej naprzód, przysiadł niemal.

Zegarmistrz patrzył obojętnie, bawiąc się dewizką i kiwając nogą w trzewiku. Uważał jednak, że ta postawa żyda jest wobec niego niewłaściwa i śmieszna.

— Cóż to pana tak dziwi? — zapytał chłodno.

Ale stary introligator już się uspokoił. Rozpatrywał się, ręce wparł w biodra, brodę wyrzucił do góry, oczy zmrużył.

— Pan dobrodziej się myli — rzekł. — Ludzie tego nie powiadają. To powiada wódka, to powiada szynk, to powiada złość i głupota, to powiada zły wiatr, co wieje.

Wzniósł rękę i machnął nią wzgardliwie.

— Niech pan dobrodziej śpi spokojnie. I ja będę spokojnie spał, i to dziecko będzie spokojnie spało! Nasze miasto bardzo dużo smutku ma i bardzo dużo ciemności, i bardzo dużo nieszczęścia, ale na nasze miasto Jeszcze to nie przyszło, co by się w nim ludzie gryźli jak psy. O to może pan dobrodziej spokojny być!

Źródło: Maria Konopnicka, *Mendel Gdański*, [w:] tejże, *Opowiadania i nowele*, Warszawa 2009.

Ćwiczenie 6

Przeczytaj fragment noweli *Mendel Gdański* Marii Konopnickiej. Wyjaśnij, w jaki sposób Mendel i zegarmistrz interpretują kategorie polskości i obcości.

Przeczytaj i zinterpretuj ostatnią scenę noweli. Opisz za pomocą pięciu (lub więcej) określeń stan emocjonalny starego Mendla po pogromie.

((Maria Konopnicka

Mendel Gdański

W alkowie, za pąsową firanką, leżał mały gimnazysta z obwiązaną głową. Zielona lampka paliła się przy nim, chudy student siedział na brzegu łóżka, trzymając rękę malca. Twarz studenta była już tą samą, co zwykle, dziobatą, brzydką twarzą; w oczach tylko paliły się niedogaste ognie, z dna duszy ruszone. Siedział milczący, namarszczony, gniewny i od czasu do czasu rzucał niecierpliwe spojrzenie w ciemny kąt alkowy. W kącie tym siedział stary Mendel Gdański, bez ruchu, bez głosu. Skulony, z łokciami wspartymi o kolana, z twarzą ukrytą w rękach, siedział on tak już od południa, od chwili, w której dowiedział się, że chłopcu niebezpieczeństwo nie grozi. Ta nieruchomość i to milczenie starego introligatora niecierpliwiły studenta.

— Panie Mendel! — burknął wreszcie — wyleźże pan już raz z tego kąta! **Bosiny** pan odprawiasz, czy co u licha? Trochę gorączki i nic więcej. Chłopak za tydzień jaki do szkoły pójdzie, byle się trochę tylko skóra zrosła. A pan tak na marze zasiadł, jakby co panu umarło. Stary żyd milczał. Po chwili dopiero podniósł głowę i odezwał się głosem namiętnie drgającym:

— Pan się pyta, czy ja na bosiny siedzę? Nu, ja siedzę na bosiny! Ja popiół na głowę mam i wór gruby na głowie mam, i na popiele ja siedzę, i nogi bose mam, i pokutę wielką mam, i wielką boleść mam, i wielką gorzkość... Zamilkł i twarz znowu w ręce ukrył. Mała zielona lampka dawała jego siwej głowie jakieś szczególne widmowe niemal oświetlenie. Malec jęknął raz i drugi i znów zaległo milczenie. A wtedy wśród tej ciszy podniósł Mendel Gdański raz jeszcze głowę i rzekł:

— Pan powiada, co u mnie nic nie umarło? Nu, u mnie umarło to, z czym

ja się urodził, z czym ja sześćdziesiąt i siedem lat żył, z czym ja umierać myślał... Nu, u mnie umarło serce do tego miasto!

Źródło: Maria Konopnicka, *Mendel Gdański*, [w:] tegoż, *Opowiadania i nowele*, Warszawa 2009.

Ćwiczenie 8

Z dzisiejszego punktu widzenia oceń propagowane przez polskich pozytywistów hasło asymilacji Żydów. Czy idea ta mogła mieć rację bytu? Sformułuj dwa argumenty na poparcie swojego zdania.

Praca domowa

Zastanów się, w jaki sposób opisywane w noweli Konopnickiej wydarzenia mogły wpłynąć na osobowość oraz stosunek do polskości Jakuba – wnuka Mendla Gdańskiego. Biorąc pod uwagę kontekst historyczny, stwórz wypowiedź na co najmniej 200 słów, w której dorosły Jakub opowiada o tych zdarzeniach z perspektywy czasu. Pamiętaj o przyjęciu w wypowiedzi perspektywy dorosłego człowieka.

Dla nauczyciela

Autor: Paulina Król

Przedmiot: Język polski

Temat: Problematyka antysemityzmu w piśmiennictwie pozytywistycznym na przykładzie utworu Marii Konopnickiej *Mendel Gdański*

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej,

z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- ustala, jaka była geneza powstania noweli Marii Konopnickiej *Mendel Gdański*;
- określa, jak wyglądały stosunki polsko-żydowskie w 2. połowie XIX wieku;
- zna źródła napięć i konfliktów pomiędzy Żydami i Polakami w XIX wieku;
- analizuje fragmenty noweli *Mendel Gdański*, zwracając uwagę na punkt widzenia Mendla oraz występujących w utworze Polaków.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- podająca.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- kartki.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Tydzień przed planowaną lekcją nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z treścią noweli Marii Konopnickiej *Mendel Gdański*.
2. Nauczyciel udostępnia uczniom e-materiał „Problematyka antysemityzmu w piśmiennictwie pozytywistycznym na przykładzie utworu Marii Konopnickiej *Mendel Gdański*” i prosi o zapoznanie się z sekcją „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel zapoznaje uczniów z tematem lekcji i wspólnie z uczniami ustala cele zajęć i kryteria sukcesu.
2. Uczniowie przypominają sobie treść materiału z sekcji „Przeczytaj”. Nauczyciel rozpoczyna krótką rozmowę o genezie powstania noweli Marii Konopnickiej *Mendel Gdański*.
3. Uczniowie wykonują ćwiczenie 1 z sekcji „Sprawdź się”. Nauczyciel wyświetla odpowiedzi uczniów i tym samym sprawdza ich przygotowanie do lekcji.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel zapisuje na tablicy hasło „antysemityzm” i rozdaje uczniom po dwie kartki samoprzylepne. Uczniowie proszeni są o zapisanie na nich skojarzenia do hasła. Uczniowie czytają na głos swoje pomysły i przyklejają je na tablicy. Następnie trwa wspólne omówienie podanych propozycji i usunięcie nietrafnych przykładów przez nauczyciela.
2. Nauczyciel prosi uczniów o utworzenie trzech grupy i wyłonienie obserwatora. Każda grupa uczniów przygotowuje się do dyskusji dotyczącej stosunków polsko-żydowskich w 2. połowie XIX wieku na podstawie noweli Marii Konopnickiej *Mendel Gdański* oraz źródeł napięć i konfliktów między nimi.
3. **Praca z multimediami.** Uczniowie w dalszym ciągu pracują w grupach i zapoznają się z materiałem w sekcji „Ilustracja interaktywna”. Nauczyciel informuje, że grupy zaczną między sobą dyskusję o tym, czy dziś relacje między Polakami i osobami innych narodowości realizują przedstawiony w noweli problem stosunków polsko-żydowskich. Obserwatorzy monitorują pracę grupy. Na koniec dyskusji nauczyciel analizuje pracę grup. Obserwatorzy przedstawiają wnioski z dyskusji.
4. Uczniowie wspólnie wykonują ćwiczenie 3, 4, 6 z sekcji „Sprawdź się”. Następnie wybrani uczniowie przedstawiają rozwiązania, nauczyciel komentuje.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie wraz z nauczycielem podsumowują wnioski z dyskusji kończącej fazę realizacyjną. Nauczyciel wyświetla ćwiczenie 8. Następuje indywidualna praca

uczniów. Nauczyciel dokonuje analizy pracy.

2. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i przeprowadza krótką rozmowę na temat spełnienia kryteriów sukcesu.

Praca domowa:

1. Zastanów się, w jaki sposób opisywane w noweli Konopnickiej wydarzenia mogły wpłynąć na osobowość oraz stosunek do polskości Jakuba – wnuka Mendla Gdańskiego. Biorąc pod uwagę kontekst historyczny, stwórz wypowiedź, w której dorosły Jakub opowiada o tych zdarzeniach z perspektywy czasu. Pamiętaj o przyjęciu w wypowiedzi perspektywy dorosłego człowieka.

Materiały pomocnicze:

- Anna Martuszevska, *Pozytywistyczne parabole*, Gdańsk 1997.
- https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/11987/1/A_Regiewicz_Z_powodu_jednej_czapki.pdf

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Ilustracja interaktywna”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.